

Hónapló

Hargitai Miklós

Az én Angliám

Mondhatnám, hogy Anglia (sőt egész Nagy-Britannia) a Brexitig nem érdekelt, mint ahogy nem érdekelte egész Kelet-Európát, de ez nem igaz. Érdekelt itt sokakat, engem is, csak nem töprengtünk rajta. Úgy nőttünk föl, abban a tudatban, hogy Anglia, ugyanúgy, mint Német-, Olasz- vagy Franciaország az általunk ismert (vagy inkább elképzelt) Európa része – sosem agyaltunk azon, hogy beletartozik-e, mert nem is tudtuk nélküle elgondolni. Számomra Európa alapvetően az Európai Uniót jelentette, bár azt a kifejezést, hogy Európai Unió, nem használtuk. A rádióban Közös Piac meg mindenféle hasonló elvont néven emlegették; a hivatalos kommunikációban a Közös Piac tagjai voltak az imperialisták (az USA-val együtt), de én alapvetően Európaként gondoltam rájuk – ők voltak egyrészt a szerencsések, másrészt a jól teljesítők, még ha az aktuális bemondó szerint válságról válságra bukdácsoltak is. Anglia pedig, szemben mondjuk Magyarországgal, közéljük tartozott.

„Amúgy” viszont tényleg nem nagyon érdekeltek, mármint az angolok az ő Angliájukkal együtt, egészen addig, amíg áttételesen rokonságbá nem kerültem velük. Az ok, mint annyi más esetben a történelem során, egy házasság volt, én pedig egyszer csak (valamikor a 2000-es évek legelején) a repülőn találtam magam szűkebb családommal együtt, útban Manchester felé. Ha volt valami, ami még Anglián belül is kevésbé izgatott, az éppen Manchester volt, amit lepusztult iparvárosként írtak le a tankönyveink – később persze kiderült, hogy ebben is legfeljebb annyi az igazság, mint a világrendszerek harcában, de nekem akkor csak a repülőm érkezett Manchesterbe, én magam máshova tartottam. Késő éjjel szállt le a gép, zuhogott az eső, a városból nem láttunk semmit. Szerencsére kijöttek elénk autóval a rokonok: engem azonnal elnyomott az álom a kocsiban, órák múlva ébredtem csak föl, amikor még mindig sötét volt ugyan, de az erős szélben már fölszakadoztak a felhők. A Hold bevilágította a tájat, és a látványnak semmi köze nem volt sem a tankönyvekhez, sem a nyolcvanas évek Angliáról szóló rádióhíreihez.

Ez nem egy útleírás, mindjárt rátérek a napi politikára, de annyit azért még ideírnék, hogy a Skóciával dél felől határos Lake District (tóvidék) az egyik legszebb hely, ahol valaha jártam: erdős-hegyes-tavas, romantikus – különösen éjszaka, holdfényben –, nem ok nélkül lett a 19. századi angol irodalom jelentős alkotóinak és műveinek szülőhelye. És lehet, hogy csak én képzelem így, de a Windermere tó és a környező, leginkább a turizmusból és az iparból élő vidék (meg nyilván még számos más brit földrajzi és kulturális régió) legalább felszínes ismerete nélkül, szimplán a médiából kiszűrt infor-

mációk alapján képtelenség megérteni azt, ami a Brexit körül történik – és akkor a történelmi ismeretekről még nem is beszéltünk.

Az angol úr, akihez a magyar rokon hozzáment – és akinek a vendégszeretetét odakint élveztük – többet tud Magyarországról (a traumatizált történelmünkről, az irodalmunkról, a kortárs zenéinkről, a politikai berendezkedésünkről, a pártjainkról és azok dilemmáiról), mint az általam ismert magyarok 99 százaléka. Az európai ügyek iránt is érdeklődik, ráadásul a szakmájából adódóan világlátott ember. Sokat utazik, bejárta Kínát, Indiát, vagyis ideális beszélgetőpartner, ha az ember a világ – és benne Nagy-Britannia – ügyeit próbálja megtárgyalni valakivel. A napokban egy családi ünnep miatt nálunk járt, és ha már itt volt, leültünk az étterem egyik sarkában, hogy szót váltsunk, részben a Brexitről, részben a magyar belpolitikáról. Amit hallottam tőle, az nekem legalább akkora meglepetés volt, mint közel húsz éve a Lake District: egy másik világ, aminek eddig a létezéséről sem tudtam. Mi itt Közép(-Kelet)-Európában ritkán szoktunk a britek traumáiról elmélkedni, pedig nekik sincs kevesebb, mint nekünk. Az első világháborúban, amikor mi az ország kétharmadát elveszítettük, ők a gyarmatbirodalmukról voltak kénytelenek lemondani (azokkal az országokkal háborúzva, amelyeket ma összefoglalóan Európának nevezünk), átélve azt is, hogy a világ vezető hatalmából néhány pillanat alatt a kontinens periferiáján lévő középhatalommá zsugorodtak. A második világháborúban pedig, ami nekünk előbb a német, majd a szovjet megszállást hozta, ők ismét olyan tapasztalatokat szereztek a Csatornán túli Európáról, amit máig nem tudtak igazán megemészteni. Európa, amelynek szabadságáért a saját nézőpontjukból érdek nélkül, de példátlan véráldozatot vállalva háborúztak, onnan nézve finoman szólva sem ugyanazt jelenti, mint nekünk. Ha a túlpartiakra gondolnak, eszükbe jutnak az európai nacionalizmusok folyton újjáéledő indulatai, a fasizmus, a nemzeti szocializmus és a kommunizmus kísértetei, meg az a bizonytalan érzés, hogy amikor „azok” odaát újra egymásnak ugranak, megint nekik kell-e majd szétválasztani a marakodókat. Abban, hogy ha most népszavazást tartanának, megint nagyon sokan voksolnának a Brexitre, Magyarország is benne van, de nem elsősorban az odakint munkát vállaló, netán bűnözői karriert kezdő, azaz a prostitúció hasznának lefölözésével, autó- vagy lakásfeltöréssel, csicskáztatással stb. foglalkozó honfitársaink révén, hanem inkább azzal, hogy megint azt a tüzet szítjuk, amelynél Nagy-Britannia korábban már alaposan megégette magát. Ott vannak persze a bevándorlóink is, de velük egyáltalán nem azért van bajuk az angoloknak, mert gyűlölik az idegeneket (azt az országot lehetetlen lenne működtetni, ha az idegengyűlölet lenne a központ állami ideológia – Magyarországot is csak azért lehet, úgy-ahogy, mert nálunk nincsenek idegenek, és nem is akar idejönni senki). Hanem inkább azért, mert – ahogyan egy mindannyiunknak ismerős, a magyar közgondolkodásba közpénz-milliárdokból belevert plakátszöveg mondja – elveszik a helyiek munkáját. Hogy egész pontosak legyünk, nem is veszik el, csupán a béreket, azaz a munkaerő árát nyomják le (nem szokás emlékezni rá, de az egész európai migrációs probléma az ötvenes-hatvanas években a vendégmunkások millióinak beho-

zatalával kezdődött, jellemzően jobboldali/kereszténydemokrata kormányok menedzselésében, klasszikus bérletörési projektként), de ez is éppen elég. Úgy áll a dolog, hogy a brit EU-tagsággal jelenleg csak a középosztály – nem a kelet-európai értelemben vett, nálunk éppen felszámolás alatt álló, hanem a valódi – elégedett többé-kevésbé. A gazdagoknak mindegy, számukra a „függetlenség” nem is elsősorban gazdasági, hanem inkább érzelmi ügy. De érzelmi kérdés a dolgozó tömegek számára is, akik az 1973-as belépéssel hosszabb távon inkább rosszul jártak: az addigi kényelmes kvázi-középosztálybeli létből, amelyben az én születésem idején egy angol autószerelő, szobafestő vagy áruházi eladó élt, a folytonos bér- és kenyérharc nyomán mára lesüllyedtek a klasszikus munkásosztály szintjére, legnagyobb részben a munkaerő szabad áramlása, vagyis a lengyel, magyar, román stb. munkavállalók bejövetele miatt. A kétkezi dolgozók adják a Brexitre szavazók zömét, és a maguk szemszögéből igazuk van: lehetséges, hogy az uniós tagság jót tett, illetve a jövőben is jót tenne általában a brit gazdaságnak, de nekik konkrétan, „osztályszinten” inkább káruk származott belőle. És ez paradox módon akkor is igaz, ha közben a közelgő Brexit miatt tömegével húzzák le a redőnyt olyan munkaadók, akiknél a brit munkásosztály tagjai dolgoz(ná)nak. Az érintettek nem azért szavaztak/szavaznának a kilépésre, mert attól a helyzetük gyors javulását várják (ezért mondom, hogy inkább az érzelmeikre hallgatnak ők is), hanem azért, mert a kollektív emlékezetük szerint a belépés előtt jobban éltek.

De a legfontosabb, hogy Angliában a közhangulat régóta EU-ellenes. Az emberek egymás között nem arról beszélnek, hogy menni vagy maradni lenne hasznosabb, hanem arról, hogy milyen lesz az élet a (magukban már eldöntött) kilépés után. Az angolok – a saját, jellemzően egzisztenciális (és csak minimális mértékben ideológiai vagy pláne etnikai természetű) problémáik tudatában – Európát olyan, mostanában megint súlyosbodó, tőlük viszont alapvetően idegen problémák góciának látják, amelytől biztonságosabb egy kicsit távolabb húzódní. Engem pedig az döbbenett meg igazán, hogy az én tősgyökeres angol, de az európai és a magyar történelemmel/politikával együtt rezdülő, Magyarországra szinte hazajáró, a magyar gondolkodást értő, minket magyarokat őszintén szerető rokoni barátom is ugyanígy gondolja: ha ma újra kellene szavazni, ő is a Brexitre adná a voksát.

És most, hogy egy éjszakába nyúló estét átbeszélgettem vele, még csak azt sem mondhatom, hogy nem értem őt, vagy hogy abban, ami miatt így gondolja, nincs igaza. Miközben úgy tűnt nekem, hogy ő is érti, amit én érzek: hogy számomra Európa elképzelhetetlen az én lassan-lassan megismert Angliám nélkül; hogy az az EU, amibe Magyarországot középiskolás koromtól kezdve (akkor még csak kőszá vágyként) mindig beleképzeltem, olyan épület, amely előtt a magyarral együtt ott lobog a brit lobogó is, és ha egyszer levonják, akkor az már egy másik, sokkal kisebb kontinens lesz. Olyasmi ez, csak sokkal súlyosabb formában, mint amikor a Notre-Dame leégett: sosem volt az enyém, de az én veszteségem is, nekem is fáj. Talán ezúttal azért fáj még jobban, mert ha csak közvetve, kicsiny részben is, de én is felelős vagyok azért, hogy így alakult.